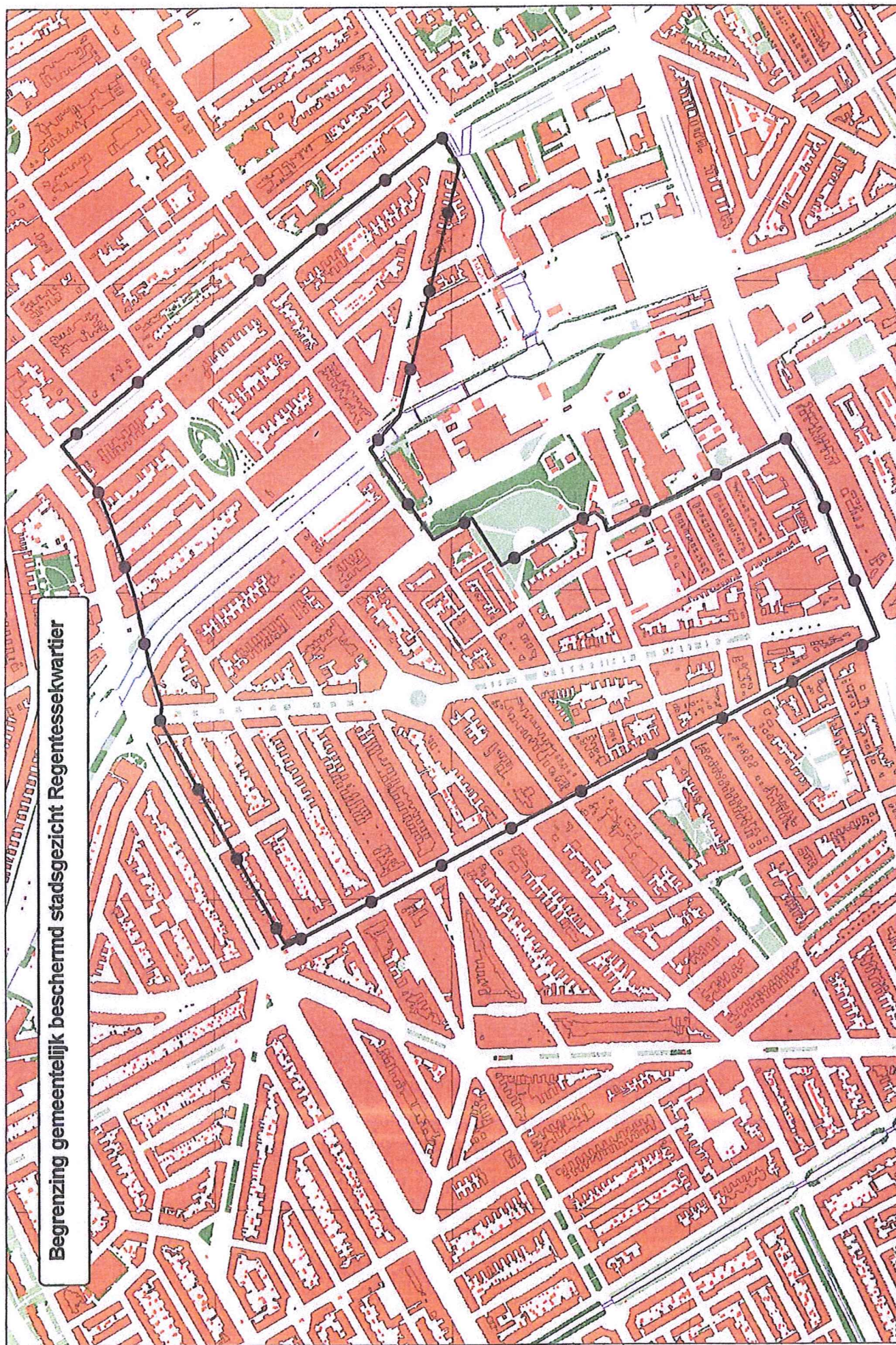

REGENTESSEKWARTIER

Begrenzing gemeentelijk beschermd stadsgezicht Regentessekwartier

rv 38

Dienst Stedelijke Ontwikkeling
nr. DSO/2002.84
RIS 93445_020208

Den Haag, 8 februari 2002
Aan de gemeenteraad

Aanwijzing gemeentelijke beschermde stadsgezichten.**Inleiding**

Sedert de vaststelling van de notitie Monumentenzorg 1995-2005 ("Zicht op stadsgezicht en monument 3") in 1995 informeren wij jaarlijks de commissie Verkeer, Binnenstad en Beschermde Stadsgezichten aan de hand van de Voortgangsrapportage Monumentenzorg over de vorderingen, ontwikkelingen en toekomstplannen binnen de Monumentenzorg. Bij de behandeling van de Voortgangsrapportage Monumentenzorg 1999 op 15 december 1999 stemde genoemde commissie in met ons voorstel om met betrekking tot vijf gebieden de aanwijzingsprocedure tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht in gang te zetten. Het gaat daarbij om het Zeeheldenkwartier, de Vogelwijk, het Laakkwartier, het Regentessekwartier en het Valkenboskwartier (overzichtskaart, bijlage 1). Voor de overwegingen die hieraan ten grondslag hebben gelegen verwijzen wij kortheidshalve naar de betreffende commissiebrief van 7 december 1999 (DSO992761), die als bijlage 2 is bijgevoegd. Van de vijf te beschermen gemeentelijke stadsgezichten zijn toelichtingen vervaardigd, waarin naast een omschrijving tevens de bijzondere waarden en motivatie voor plaatsing zijn opgenomen. De toelichtende omschrijvingen, alsmede kaartmateriaal met de exacte begrenzingen van de gebieden, zijn als bijlage 3 meegezonden.

Zienswijze naar aanleiding van de ter inzage legging.

De voordracht tot aanwijzing heeft conform art. 14, lid 3 van de Monumentenverordening Den Haag van 29 november 2001 t/m 9 januari 2002 ter inzage gelegen. In deze periode is één zienswijze binnengekomen van de Bomencommissie van de Wijkvereniging Vogelwijk (zie bijlage 4). De Bomencommissie stemt in met het aanwijzen tot beschermd stadsgezicht van de Vogelwijk maar vraagt in de toelichtende omschrijving voor de betreffende wijk meer aandacht voor de groenvoorzieningen en het Houtrustterrein. Voor wat betreft het groen merken wij op dat in de omschrijving de betekenis van het groen voor deze wijk op veel plaatsen aan de orde komt. In de conclusies wordt onder meer vermeld dat voor de wijk het "tuinstad-achtige karakter" typerend is, alsmede het rijkelijk in de wijk aanwezige groen, zowel in de tuinen als op de pleinen en langs de straten. Deze toelichtende omschrijving is bedoeld om een algemeen beeld te schetsen van de bestaande cultuurhistorische waarden en geeft geen limitatieve opsomming van elk afzonderlijk waardevol onderdeel. Zoals door de Bomencommissie terecht is opgemerkt, is een dergelijke gedetailleerde uitwerking van het waardevol groen wel vastgelegd in de publicatie "Over bossen, parken en plantsoenen - Historisch groen in Den Haag" (VOM-reeks 2000-nr. 4). Wij zijn dan ook van mening dat er in de toelichtende omschrijving voldoende aandacht is besteed aan de waarde van het groen. Voor wat betreft het Houtrustterrein het volgende. Met de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht wordt beoogd de bestaande cultuurhistorische waarden van de tuinstadwijk Vogelwijk te behouden en te versterken. De begrenzing van deze woonwijk is gelegen langs de Houtrustlaan. Het Houtrustterrein -gelegen tussen de Houtrustlaan en Houtrustweg - was al voor de aanleg van de Vogelwijk als sportvoorziening in gebruik en behoort niet tot de oorspronkelijke aanleg van deze wijk. Daarom is het Houtrustterrein niet binnen de begrenzing van het te beschermen stadsgezicht getrokken. De stedenbouwkundige invulling van dit terrein en de aansluiting op de Vogelwijk valt buiten de reikwijdte van dit voorstel.

Rechtsgevolgen van aanwijzing.

De aanwijzing is er op gericht om de waardevolle karakteristieken binnen een gebied in stand te houden en te versterken. Het in de Monumentenverordening Den Haag voorgeschreven instrument daarvoor is het "beschermend bestemmingsplan". De in de toelichting op de aanwijzing gedefinieerde waarden kunnen door middel van een dergelijk bestemmingsplan beschermd worden. Aanwijzing van een stadsgezicht leidt niet tot individuele bescherming van de bebouwing. Het instrument "beschermend bestemmingsplan" laat dynamiek en transformatie met respect voor de waardevolle karakteristieken toe. Het bestemmingsplan richt zich op het aangewezen beschermde stadsgezicht zelf, ontwikkelingen buiten een dergelijk gezicht spelen hierbij geen rol. Aanwijzing leidt niet tot een externe werking. Naast de cultuurhistorische invalshoek wordt ook met de actualiteit van de herstructureringsopgave, zoals deze onder andere is neergelegd in "De Kracht van Den Haag. Haags plan grote stedenbeleid periode 2000-2003/4", rekening gehouden. Wij achten het aanwijzen van genoemde gebieden tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht vanuit cultuurhistorisch opzicht van groot belang. Aanwijzing bevestigt de ook bij het ontwikkelen van de herstructurerings-aanpak getrokken conclusies dat de betreffende wijken veel stedenbouwkundige en architectonische kwaliteiten bezitten en dat deze bij het beheer van de wijken behouden en hersteld moeten worden. Deze aanpak wordt onder andere vastgelegd in de wijkplannen, die voor deze gebieden zijn en worden opgesteld. Ook in relatie tot de komende wijziging van de Woningwet is aanwijzing van belang om het Welstandsbeleid aangaande de bestaande voorraad ("Het Verzorgd Gevelbeeld van Den Haag") in stand te houden. Na afronding van de aanwijzingsprocedure zullen conform de in 1999 vastgestelde beleidsnotitie "Bouwen en behouden in beschermde stadsgezichten" voor de betreffende gebieden ordekaarten worden vervaardigd aan de hand waarvan op termijn de bestemmingsplannen zo nodig in conserverende zin zullen worden aangepast en het

welstandstoezicht zal worden aangescherpt.

De kern van het beleid uit genoemde notitie is de nadere ordening naar cultuurhistorisch gehalte in drie ordes. Hierdoor is het mogelijk het beleid te concentreren op die straten en gebieden die in hoge mate de cultuurhistorische waarden van het betreffende gezicht vertegenwoordigen. Het voordeel van de aanwijzing van een stadsgezicht en het daaraan gekoppelde rechtsgevolg c.q. beleid is, dat een en ander er toe zal leiden dat bij het beheer en de transformatie van een wijk de waardevolle karakteristieken als uitgangspunt worden genomen, zodat de stedenbouwkundige en architectonische cohesie kan worden gerespecteerd. Het nadeel van aanwijzing is uiteraard het "spiegelbeeld" van het genoemde voordeel. Het scala van ingrepen in waardevolle stedenbouwkundige en architectonische ensembles wordt door de aanwijzing beperkt, aangezien immers de genoemde cohesie centraal staat. Het blijft echter altijd mogelijk om in een brede afweging van belangen via gangbare procedures van het vastgestelde bestemmingsplan af te wijken. Zo zal uiteraard ook in de te beschermen stadsgezichten de uitvoering van lopende en toekomstige planvorming in het kader van de herstructureringsaanpak mogelijk blijven. Doel van de aanwijzing is immers niet het bevriezen van de huidige situatie maar zorg dragen voor behoud van de stedenbouwkundige en architectonische samenhang. Vernieuwingen blijven altijd mogelijk en zijn zelfs noodzakelijk voor de leefbaarheid en kwaliteit van de wijken. Door bij sloop/stedenbouwkundige vernieuwing de huidige stedenbouwkundige en architectonische "cohesie" binnen een wijk als uitgangspunt te nemen, zoals bij de lopende planvorming voor het Regentesse- en Valkenboskwartier en Laakkwartier is gebeurd, blijven het eigen karakter en identiteit van de wijk behouden.

Gezien het vorenstaande stellen wij u voor, gelet op het advies d.d. 6-02-2002 van de commissie voor Verkeer, Binnenstad en Beschermd Stadsgezichten (SP: stem voorbehouden, overige fracties: vóór, hr. Daskapan: afwezig), het volgende besluit te nemen:

De raad van de gemeente Den Haag,

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders,

Besluit:

de wijken Laakkwartier, Regentessekwartier, Valkenboskwartier, Vogelwijk en Zeeheldenkwartier op grond van artikel 14 van de Monumentenverordening Den Haag aan te wijzen tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van

De secretaris,

De voorzitter,

De bij dit voorstel behorende kaart ligt voor de raadsleden in de leeskamer (map nr. 15) en voor een ieder in het Gemeentelijk Informatiecentrum aan het Spui 70 ter inzage.

Burgemeester en wethouders van Den Haag.

De secretaris,
D.M.F. Jongen.

De burgemeester,
L.E.J. Engering-Aarts, lo.

Regentessekwartier

Inleiding

De wijk is gelegen aan de zuidwestelijke kant van het Centrum. De bebouwing van de Laan van Meerdervoort aan de noordzijde is gelegen in het van rijkswege beschermde stadsgezicht Duinoord. Hierdoor wordt het gemeentelijk beschermd stadsgezicht omsloten door de achterzijde van de bebouwing van de Laan van Meerdervoort. De Koningin Emmakade, de Constant Rebecquestraat, de Conradkade, de Newtonstraat, de Chassestraat, de Gaslaan, de Loosduinseweg en de Beeklaan.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Het Regentessekwartier dankt zijn naam aan de periode 1890-1898, waarin koningin Emma als regentes optrad voor haar dochter Wilhelmina. De stedelijke uitleg van deze wijk kwam dan ook voor een groot deel in deze periode tot stand. In het laatste decennium van de 19de eeuw was de bebouwing van de Schilderswijk en het Zeeheldenkwartier tot aan respectievelijk de Loosduinseweg en de Waldeck Pyrmontkade gevorderd. Tegelijkertijd met de stadsuitleg van het Regentessekwartier werd ten noorden hiervan de wijk Duinoord aangelegd. De westelijke begrenzing van de wijk, de Beeklaan, was tot 1902 de gemeentegrens met Loosduinen. Evenals het Zeeheldenkwartier is het Regentessekwartier gebouwd in de veenpolder, bekend onder de naam 't Kleine Veentje. De Laan van Meerdervoort vormt globaal de scheiding tussen het veen en de zandgronden. De Beeklaan, genoemd naar de Haagse Beek, vormde de grens tussen 't Kleine Veentje en de Mientpolder.

De formele uitleg van het stratenplan van het oudste deel van het Regentessekwartier was in feite nog een voortzetting van de stadsuitbreiding van het Zeeheldenkwartier, die in het midden van de jaren tachtig van de 19de eeuw de grens was genaderd van de Waldeck Pyrmontkade. Hier vormde de later gedempte Afzanderijvaart een geografische grens.

De aanleg tussen het Verversingskanaal, de Laan van Meerdervoort, Koningin Emmakade en Marnixstraat van een recht stratenpatroon met een centraal gesitueerd rechthoekig plein (het Koningsplein) is tot stand gekomen volgens een door een particuliere bouwgrondmaatschappij gemaakt plan. De reeds bestaande verkaveling van poldersloten en wegen was bepalend voor de richting van het stratenpatroon.

De uitleg rond het Koningsplein was nog tot stand gekomen zonder directe bemoeienis van de gemeente. Voor de verdere aanleg tot aan de Beeklaan is de greep die de gemeente trachtte te verkrijgen op de stadsuitbreidingen voor het eerst sinds de aanleg van het Oranjeplein en omgeving (1860) weer merkbaar. Deze inbreng ging vooralsnog niet verder dan het aangeven van de hoofdontsluitingswegen. Hiervoor maakte ir. I.A. Lindo in 1891 een ontwerp voor dit deel van het Regentessekwartier. De in wezen nog 19de eeuwse stedenbouwkundige opvattingen van Lindo worden beheerst door een verkeerstechnische invalshoek. Essentieel was een goede ontsluiting van de wijk. Deze kon zijns inziens het best worden bereikt door middel van een diagonaal door de wijk gesitueerde hoofdontsluitingsroute met hierop aansluitend secundaire assen.

De kruising van de Regentesselaan en de Weimanstraat kreeg een pleinachtig karakter zonder dat van een echt plein gesproken kon worden.

Regentessekwartier

Lindo ging er, blijkens zijn toelichting op het uitbreidingsplan uit 1903 vanuit, dat echte pleinen niet mogelijk waren omdat de gemeente onvoldoende bevoegdheden had om de daarvoor noodzakelijke monumentale bebouwing af te dwingen.

Het Regentessekwartier is hierdoor de eerste Haagse stadswijk, die de door Lindo vanuit verkeertechnische overwegingen gewenste diagonaal vertoont: de Regentesselaan. Op de kruising met de secundaire as, de Weimarstraat, vindt men de voor Lindo al even kenmerkende rechthoekige pleinachtige ruimte.

De overige stratenaanleg en de bebouwing van de wijk was nog geheel het terrein van de particuliere bouwgrondmaatschappijen en particuliere aannemers. Aan het begin van de 20ste eeuw was de bebouwing tot aan de Beeklaan voltooid.

Structurele en/of functionele veranderingen
Stadsvernieuwingsactiviteiten in het Regentessekwartier vinden voornamelijk ten zuiden van de Weimarstraat plaats. De schaal van de nieuwbouw is afgestemd op de omringende 19de eeuwse bebouwing. Een verarming voor de wijk was de sloop in 1975 van de stedenbouwkundig belangrijk gelegen Regentessekerk (1889-1901) aan het Regentesseplein. Op deze plek verrees een bejaardenhuis annex wijk- en dienstencentrum dat door zijn massale werking minder goed past binnen de opzet van dit plein. Een door schaal en architectuur afwijkend element is de woontoren op de hoek Conradkade-Laan van Meerdervoort (architect P. Zanstra).

Van de breed aangelegde wegen hebben de Regentesselaan, het brede deel van de Beeklaan en het verversingskanaal hun oorspronkelijke lineaire groenstructuur behouden. Langs de Laan van Meerdervoort is deze groen-structuur ten behoeve van het verkeer verdwenen. De Weimarstraat kreeg al snel een belangrijke winkelfunctie welke in de loop van de 20ste eeuw nog werd versterkt.

Ten westen van de Suezkade kent deze straat vrijwel aaneengesloten rijen winkels. In de voornamelijk als woonstraten bedoelde Laan van Meerdervoort, Koningin Emmakade, Regentesseplein en Beeklaan is in de loop van de 20ste eeuw een mengeling opgetreden van wonen, winkels, kleine bedrijven en kantoren. Langs de zuidrand van de terreinen grenzend aan de Loosduinseweg is eveneens een menging te zien van bedrijven, kantoren en wonen. De structuur is hier na 1950 grotendeels getransformeerd.

Bebouwingsbeeld

De structuur en bebouwing van en rondom het gebied van de bedrijfsterreinen van de Gemeentelijke Reinigingsdienst en het Energiebedrijf vertonen een onsamenhangend beeld en zijn daarom buiten deze beschrijving gelaten. Vermeldenswaard is dat de oudste bebouwing van het Regentessekwartier wel op dit terrein is gesitueerd, namelijk de directeurswoning van de voormalige Gasfabriek aan de Gaslaan 145 uit 1875.

Regentessekwartier

Een "buurtje in de buurt" wordt gevormd door de straten tussen de Hondiusstraat en de Gaslaan. Voor de arbeiders van de voormalige Gasfabriek werden hier tussen 1886 en 1888 aaneengesloten arbeiderswoningen gerealiseerd in een sobere neorenaissance baksteenarchitectuur. Het overige deel van het Regentessekwartier was opgezet als woonwijk voor de middenstand en beter betaalde arbeider, waarbij her en der verspreid tevens kleine bedrijfjes waren gevestigd. Globaal genomen is de bebouwing ten noorden van de Weimarstraat ruimer van opzet dan ten zuiden hiervan.

Het initiatief voor de bebouwing kwam van particuliere ondernemers en exploitatiemaatschappijen. De wijk werd geleidelijk tussen omstreeks 1890 en 1900 van oost naar west gebouwd met kleine bouwprojecten. De diagonale aanleg van de Regentesselaan zorgde voor een onregelmatig patroon van de aansluitende bouwblokken. Het winstoogmerk leidde tot een hoge bebouwingsdichtheid. De wijk heeft dan ook een stenig karakter, getypeerd door lange aaneengesloten gevelwanden. Vrijwel alle huizen zijn direct aan de rooilijn gesitueerd. Alleen in de Stephensonstraat, Copernicusstraat en Gallileistraat zijn panden met voortuintjes. Kenmerkend is tevens de geringe diepte van de bouwblokken en de relatief lange aanbouwen tegen de achtergevels van de beneden- en bovenwoningen.

Mede door toedoen van een wijziging van de "Verordening regelende de Bouwpolitie" in 1892, waarmee de hofjesbouw op binnenterreinen werd verboden, zien we dat aan het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw lange uitbouwen, vaak over twee tot drie lagen, veelvuldig worden toegepast. Pas met de Gemeentelijke Bouw- en Woonverordening van 1906 worden ook beperkingen opgelegd aan het vrij uitbouwen aan de binnenzijde van de bouwblokken.

Het merendeel van de panden in het Regentessekwartier bestaat uit kleine aaneengeschakelde bouwprojecten twee of drie bouwlagen onder een kap of plat dak, eventueel voorzien van voor- en achterschild. Souterrains komen incidenteel voor. De meeste panden zijn beneden- en boven-woningen hoewel het herenhuis, met name ten noorden van de Weimarstraat zeker geen uitzondering is. Dat de portiekwoning pas na 1900 een wijde verspreiding vindt in Den Haag is in het Regentessekwartier duidelijk waarneembaar.

Behoudens latere invullingen komt dit woningtype in de wijk nog niet voor met uitzondering rond de Constant Rebecquestraat. Dit deel van de wijk is ook pas na 1911 is aangelegd.

Het Regentessekwartier is een van de laatste wijken waarin de neorenaissance nog de belangrijkste bouwstijl is. De rijkste neorenaissance gevels van de wijk zijn te vinden aan de Regentesselaan ten noorden van het Regentesseplein. De straten ten noorden van de Weimarstraat bezitten doorgaans een rijker gevelbeeld dan die in het zuidelijk deel van de wijk. Behoren de vroegste gevelwanden nog tot de neorenaissance, de latere bebouwing, met name ten westen van de Regentesselaan geeft een strakker gevelbeeld te zien met hier en daar Art Nouveau details.

Regentessekwartier

Typering

Typerend zijn:

- het overwegend goed bewaarde bebouwingsbeeld uit het vierde kwart van de 19^e eeuw dat een gaaf ensemble vormt in samenhang met de omringende laat 19de eeuwse bebouwing,
- de bebouwingsvorm van kleine projectmatig gebouwde bouwblokken van twee of drie lagen met kap, gedekt met pannen of dakschilden met platte daken waarin de neo-rennaissance als architectuurstroming van duidelijk herkenbaar is,
- het stedenbouwkundige patroon naar ontwerp van ir. I.A. Lindo uit 1891 met de kenmerkende verkeersdiagonalen in de vorm van de Regentesselaan en de Constant Rebecquestraat,
- de aanleg van het Koningsplein en het Regentesseplein in het verlengde van de as van Plein 1813-Anna Paulownaplein en Koningsplein.
- de wisselwerking van de waardevolle bebouwing langs de Regentesselaan in samenhang met de groenaanleg van het middenplantsoen.
- de wisselwerking tussen de architectuur van de Conradkade, Suezkade, de Constant Rebecquestraat, de groenaanleg en het water van het Afvoerkanaal.
- de lineaire groenstructuur van het brede deel van de Beeklaan.
- de sociaal-historische waarde van de Hondiusstraat en omgeving.

Waardering

Het Regentessekwartier is een overwegend gaaf voorbeeld van een in het vierde kwart van de 19de eeuw gerealiseerde uitbreidingswijk voor de middenstand, waarvan het rechte verkavelingspatroon en het gesloten bouwblok in overwegend neo-rennaissance architectuur typerend zijn.

Waardevol is de stedenbouwkundige situering van de doorsnijding van de Regentesselaan en de Constant Rebecquestraat als kenmerkend ontwerp van ir. I.A. Lindo, de situering van de twee pleinen en de lineaire groenstructuren van de Beeklaan, de Regentesselaan en het Afvoerkanaal.

Waardevol is tevens de sociaal-historische waarde van de Hondiusstraat en omgeving.

Van hoge kwaliteit zijn de architectuuruitingen in de neo-rennaissance en de Art Nouveau stijl in verbouwingen, die in het begin van de 20ste eeuw zijn gerealiseerd.

De wijk is van belang vanwege de stedenbouwkundige, cultuur- en architectuurhistorische waarden.